

New Media în viața cotidiană

Abstract. This paper focuses on the relationship between new media and our everyday life. The main interrogation is whether the Internet drives us away from everyday life or it is embedded into the latter. The early stages of the development of new media support the idea of the transcendence of everyday life through anonymity, speed of communication, overtaking of geographic barriers. The present stage of new media is characterized by the familiarity of users with the electronic tools and the fading of differences between online and offline communication.

Keywords: everyday life, Internet, mobile communication, computer-media communication, mediation

1. Câteva considerații asupra vieții cotidiene

Cu toate că viața cotidiană a fost un subiect privilegiat al multor autori, a vorbi despre cotidian ca obiect al cercetării empirice și teoretice rămâne un obiectiv dificil de atins, dacă nu chiar himeric. Așa cum nota Erving Goffman, „a vorbi despre viața cotidiană se aseamănă cu a trage un foc de armă în întuneric – o multitudine de cadre pot fi implicate sau absolut niciunul” (Goffman 1974, 26). Caracteristicile vieții cotidiene sunt ele însele dificil de decelat, implicând interogații dintre cele mai diverse: este cotidianul sinonimul rutinei, al banalului și plictisului? Este el identic cu termenul de „viața privată”? Este un loc al autenticului și imediatului, în opoziție cu artificialul, formalul și relațiile mediate?

Pentru a da doar câteva indicii ale abordării sale printr-un minim decupaj, vom creiona câteva deschideri terminologice la doar câțiva autori. Astfel, pentru Merleau Ponty cotidianul este „proza lumii”, scrisă de acel „om obișnuit”, de „eroul comun” (De Certeau 1984). Repetitivitatea pare a fi una dintre trăsăturile fundamentale ale vieții cotidiene, fiind un fel de „țară de origine” (Parret 1996, 28). Cotidianul este în genere conceput ca fiind opusul vieții publice, fiind mai degrabă

* Departamentul de Cercetare Interdisciplinar – Domeniul Socio-Uman, Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași

un punct de rezistență în privat. Astfel, Max Weber, în *Economie și societate*, argumentează că dacă societatea este construită prin separarea în sfere distincte și apoi în practici organizate (instituții), atunci viața cotidiană trimite la tot ceea ce este informal, neorganizat și chiar haotic. Pentru Lefebvre, viața cotidiană include un sens rezidual, ea este ceea ce mai rămâne în urma activităților specializate pe care indivizii trebuie să le realizeze. De asemenea, cotidianul se situează în afara sferei politice și a celei economice, cele două sfere publice specifice modernității. Deși este o zonă reziduală, cotidianul îmbracă haina totalității: aici oamenii se exprimă complet, într-un vocabular intim (în termeni de dragoste, ură, prietenie, și nu în termeni formali). Lefebvre atinge și o altă temă care a suscitat interesul, aceea a posibilității unei filosofii a cotidianului. Prin raportare la filosofie, viața cotidiană îi apare ca fiind non-filosofică, în timp ce în legătură cu viața cotidiană, filosofia s-a dorit întotdeauna a fi superioară și abstractă: „termenul de *cotidian* provine din filosofie și nu poate fi înțeles în lipsa ei. El desemnează non-filosoficul pentru și prin filosofie. Iar gândirea nu-l poate lua în considerare decât în cursul unei critici a filosofiei. Conceptul de cotidianitate nu vine din cotidian; nu îl reflectă; el ar exprima mai curând transformarea sa proiectată drept posibilă în numele filosofiei” (1968, 30). Într-o manieră similară, Parret opune omului cotidian figura filosofului, a expertului sau a artistului, tocmai pentru că ei resping prin actele lor banalitatea (deși Duchamp, de exemplu, preschimbă banalul în act artistic). Dacă pentru Moore („Nu cred că lumea sau științele mi-au sugerat vreodată vreo problemă filosofică. Ceea ce mi-a sugerat probleme filosofice sunt lucrurile pe care alți filosofi le-au spus”, 1952, 14) sau Dummett („filosofia este o disciplină care nu face observații, nu conduce experimente și nu are nevoie de niciun input experiențial: un *armchair subject*, care cere doar gândire, la fel ca matematica”, 2010, 4), cotidianul și filosofia sunt sfere distincte, pentru alți autori viața cotidiană este aptă să imprime o filosofie tacită. Cotidianul este văzut în această ultimă ipostază ca fiind constituit nu doar din momente obișnuite, ci și din evenimente care sparg temporalitatea și chiar și micile lucruri ale existenței pun la dispoziție excelente introuri în chestiuni filosofice. În acest sens, de pildă, Jan Bransen (2004) realizează o pledoarie pentru această posibilitate a trecerii de la viața zilnică la filosofie.

La fel ca Lefebvre, Baudrillard va dezvolta o perspectivă a cotidianului ca întreșere a diferitelor activități, multe fiind fragmentare, și ca reziduu: „cotidianul este, din perspectiva obiectivă a totalității, sărac și rezidual, dar, pe de altă parte, triumfător și euforic în efortul lui de

autonomizare totală și de reinterpretare a lumii «de uz intern». Aici se situează complicitatea profundă, organică, între sfera cotidianului privat și comunicarea de masă” (Baudrillard 2005, 41-42). Astfel, viața cotidiană mediază întreaga experiență umană, iar această mediere îi aduce fragilitate și precaritate. Mai mult decât atât, conceptul de viață cotidiană este construit prin dezvoltarea unei culturi a divertismentului de masă. Astfel, trebuie să observăm prezența media în viața zilnică și influența acesteia în ceea ce privește multe activități cotidiene (de la consum și până la vocabularul pe care îl folosim). David Altheide afirmă că „medierea electronică este importantă nu doar pentru experiențele pe care le permite, ci pentru modul în care le acceptăm și le încorporăm în vocabularele noastre zilnice. Cu siguranță, de când televiziunea a devenit populară încă din 1950, am pretins cu toții că «am știut», «am văzut» și «am experiat» multe lucruri electronice” (1997, 18). Televiziunea a devenit între timp o componentă aproape de nelipsit a căminelor noastre, fiind adoptată în existența zilnică și având mai multe funcții, de la informare la relaxare. Astfel, întreaga istorie a tehnologiei poate fi privită în relație cu cotidianul, utilizând teoria difuzării inovațiilor (Rogers 2003) și teoria influenței sociale a tehnologiei, adoptarea unei noi tehnologii (Davis 1989; Venkatesh et al. 2003), precum și integrarea ei în viața de zi cu zi a utilizatorilor (Silverstone & Haddon 1996).

Familiarizarea cu un nou mijloc de comunicare include mai multe etape, important fiind să putem să identificăm gradul de absorbție a acestuia în cotidian, nivelul de utilizare și felul în care oamenii se raportează la el. New media au făcut posibilă o lărgire considerabilă a experienței, dizlocând barierele spațio-temporale și geografice. Media mobile au permis o conexiune permanentă, astfel încât caracterul latent al comunicării să fie asigurat. În acest fel, conectarea tehnologică nu mai are nevoie de ritualuri separate (a fi acasă, în propriul fotoliu, pentru a urmări știrile după o zi de muncă), ci ea poate fi realizată „din mers”, grefându-se pe firul obișnuit al unei zile. Prea multa conectivitate poate fi însă și problematică, fiind intruzivă și ducând la creșterea senzației de supraveghere.

2. New Media și cotidianul

Tehnosfera specifică omului contemporan îi modifică acestuia structurile spațio-temporale, sensul conectării cu alteritatea și modurile de comunicare. În aceste seturi de relații, cotidianul este de asemenea implicat, noile tipuri de tehnologii și mijloace de comunicare inserându-se

în mod activ în structura acestuia, situație ce reclamă o reinterpretare a ambelor componente. Perspectiva istorică (chiar dacă, în cazul Internetului, vorbim despre o istorie recentă) reprezintă un instrument util în deciptarea modelelor de percepere a inserției tehnologicului în viața de zi cu zi. Astfel, dacă în anii '90 Internetul era mai degrabă un mediu de comunicare pentru elite, acesta a căpătat astăzi un uz larg, chiar dacă decalajul digital (*digital divide*) este încă o realitate.

În primele etape ale dezvoltării comunicării mediate de calculator, cyberspațiul reprezenta un adevărat „icon al unei noi mitologii” (Bakardjieva 2005, 1), un spațiu virtual cu potențial eliberator, prin care inegalitățile din viața „reală” puteau fi depășite. În această abordare, Internetul propunea o lume care transcendea problemele vieții cotidiene, un refugiu ideal, în care majoritatea lucrurilor puteau fi controlate și personalizate. Rearanjarea structurilor anonimatului a contribuit la perceperea pozitivă a acestui mediu de comunicare, la fel și setările platformelor care induceau senzația de control și putere. În aceeași măsură, primordialitatea acordată minții în raport cu trupul, a ideilor și intereselor comune în raport cu materialitatea adiacentă (cartezianism digital) a asigurat un context care promitea depășirea datelor constrângătoare ale existenței. De asemenea, spațiile virtuale imersive (în special cele corespunzătoare jocurilor online) promiteau o altă lume, detașată de cea cotidiană, aptă să elibereze subiectul de balastul rutinei și al obligațiilor. În acest mod, noile tehnologii se încadrau în eforturile dintotdeauna ale oamenilor de a transcende datele imediate ale existenței și de a compune un spațiu și un timp proprii, care să rupă ritmicitatea impusă de activitățile jurnaliere. Așa cum remarca Wellman și Haythornthwaite (2002, 4), „Internetul a fost o lumină puternică ce strălucea deasupra problemelor cotidiene. A fost o minune tehnologică ce aducea un nou Iluminism ce avea să transforme lumea”. Aceste transformări preconizate atingeau și sfera cotidianului și a pletorei de sensuri acordate ei. Dominanta discursurilor despre această temă era dată de ideea de transcendere a vieții cotidiene sau de îmbunătățire a anumitor aspecte critice ale sale. Astfel, contextul geografic devenea nesemnificativ, din moment ce conta doar conexiunea la rețea, iar formarea comunităților virtuale nu mai ținea cont de caracteristicile destul de constrângătoare ale comunităților organice. Posibilitatea de a participa la discuțiile unei comunități online, de a o părăsi oricând, de a te afilia după criteriile interesului sau preocupărilor sau de a utiliza anonimatul sunt doar câteva exemple ale schimbărilor propuse de către new media. Așa cum sublinia Brenda Laurel, „computerele au devenit un mediu

interactiv și reprezenațional” (1991, 125), care influențează construcția anumitor straturi identitare, fiind reprezentative pentru cei care le utilizează. Maria Bakardjieva (2005) a întreprins o cercetare etnografică pentru a analiza integrarea Internetului acasă, în spațiul domestic. Deși viața cotidiană nu poate fi echivalată cu viața trăită acasă, în propria locuință, totuși casa reprezintă un loc privilegiat al desfășurării vieții de zi cu zi. În acest sens, Bakardjieva (2005, 90) a desprins patru teme generale: „a deveni un utilizator domestic al Internetului”, „a situa virtualul”, „a face loc Internetului” în activitățile familiei și „a fi împreună virtual”, transcenderea locuinței și menținerea unor relații care depășesc sfera geografică imediată. Această analiză rămâne emblematică pentru ilustrarea modalităților în care un nou mediu își găsește loc în spațiul deja existent, în rutina utilizatorului și apoi rearanjează mediul existent, creând noi activități, obișnuințe și rutine.

În stadiul actual al evoluției noilor tehnologii și mijloace de comunicare, acestea sunt, în general, mult mai integrate în viața cotidiană, mai ales datorită mediilor mobile. Pentru multe categorii de publicuri, rețeaua mediatică se suprapune rețelei de activități zilnice, într-o indisolubilă conexiune. Pentru alte publicuri însă, această „fuziune” nu are loc sau se întâmplă într-o măsură diminuată. Astfel, conceptul de „prezență conectată” (Christian Licoppe 2004), care descrie modul în care comunicarea mobilă permite un contact continuu cu ceilalți, se interrelaționează cu termenul de „prezență absentă” (Gergen 2002), care punctează pendularea atenției între cotidianul lui „aici și acum” și mediile virtuale, cu spațialitatea și temporalitatea lor specifice.

Telefoanele mobile „au fost rapid absorbite în țesătura vieților noastre cotidiene. Ele sunt acum elemente-cheie ale consumului, un simbol al capitalului social și ele conectează utilizatorii la o rețea mobilă cu multiple aplicații” (Merchant 2012, 770). Studiul realizat de K. Ishii pe un eșantion reprezentativ format din tineri japonezi aduce câteva indicii și în ceea ce privește relația mai puțin vizibilă între comunicarea mobilă și casă, ca sediu recunoscut al vieții cotidiene. Astfel, „în mod paradoxal, dacă «un mediu de comunicare mobil» semnifică un instrument care însoțește călătoriile fizice, atunci telefonul mobil nu este foarte mobil. O cercetare arată că utilizatorii telefoniei mobile sună mai mult de acasă (57%), apoi de la serviciu (41%) și doar 9,4% dintre utilizatori vorbesc la telefoanele mobile din stradă. În consecință, «mobilitatea» nu poate fi definită strict în termenii călătoriei fizice. Mobilitatea trebuie înțeleasă într-un sens mai larg pentru a putea include cel puțin trei dimensiuni interconectate ale interacțiunii umane: mobilitatea spațială, temporală și

contextuală” (2006, 347). Ishii pune un foarte mare accent pe sensul contextual al mobilității și arată cum teoriile prezenței sociale (*social presence*) și a bogăției mediului (*media richness*) eșuează în încercarea de a explica motivele pentru care mobilitatea este importantă pentru tehnologiile comunicării. Klaus Bruhn Jensen (2013) pleacă de la ideea că multe din vechile practici comunicaționale au fost mobile cu mult timp înaintea celor care se numesc astfel. Noutatea adusă de acestea din urmă ține mai degrabă de scopul și de nivelul integrării lor în practicile cotidiene.

La fel ca în cazul cercetării întreprinse de către Ishii, Jensen consideră esența comunicării mobile nu este dată nici de particularitățile dispozitivului tehnic, nici de cele ale utilizatorului, ci de „contextele sociale în care aceste componente se întâlnesc în comunicare” (2013, 27). Humphreys et alii (2013) au investigat utilizarea Internetului mobil folosind *Mobile Phone Appropriation Model*, dezvoltat de Wirth, von Pape & Karnowski în 2008. Interviuurile semistructurate realizate cu utilizatori germani și americani ai Internetului mobil au sugerat existența a foarte puține diferențe culturale în înțelegerea utilizării sale și, mai mult decât atât, faptul că aceștia „nu percep actul de a «merge în online» ca pe un pas semnificativ, chiar dacă se face pe un dispozitiv mobil” (2013, 491). Chiar dacă diferența dintre modul de a consuma informația în mod extractiv sau imersiv este una cunoscută, în funcție de mijlocul tehnologic avut la dispoziție și de context, se observă că s-a obținut un nivel mare de familiaritate cu new media, astfel încât conectarea în diverse forme nu mai este resimțită sub forma unui „ritual” sau a unei situații speciale. Așa cum remarcau Haythornthwite și Wellman în 2002, „a ignora Internetul este o greșală la fel de mare ca a-l vedea ca pe un salvator. Plictiseala și rutina fac ca Internetul să fie important, deoarece asta înseamnă că el a fost incorporat în mod penetrant în viețile oamenilor” (Wellman și Haythornthwite 2002, 7). Astfel, limbajul noilor tehnologii și mijloace de comunicare a fost însușit, iar tensiunea dintre susținătorii și detractorii acestora s-a mai redus. Așa cum puncta Carolyn Marvin în *When Old Technologies were New. Thinking about Electric Communication in the Late Nineteenth Century* (1988) discutând despre lumina electrică și telefon, sensurile lor funcționale au fost dintotdeaunaacompaniate de sensurile sociale, situație care a generat un șir de reacții (confruntarea grupurilor de putere, anxietate, asimilarea în ritualurile zilnice, familiaritate). De asemenea, reexaminarea vechilor forme de comunicare și tehnologie se realizează de multe ori într-o manieră contrastivă (critică și apărare), context pe care conceptul de „remediere” îl poate explica într-un mod adecvat. Un mijloc nou de comunicare rearanjează rutina

domestică, modifică temporalitatea, dar, în același timp, el însuși este supus ajustărilor care rezultă din modalitățile personalizate prin care utilizatorii se raportează la noua tehnologie și o folosesc în mod concret. În acest sens, perspectiva dată de teoria influenței sociale asupra tehnologiei explică această situație, contrabalansând și teza determinismului tehnologic.

3. Concluzii

Acest articol a încercat să ofere răspunsuri concise întrebării ridicate de Haytorntwaite și Wellman și anume dacă Internetul „ne îndepărtează de viața cotidiană sau adaugă straturi de conectivitate și oportunitate?” (2002, 8). Relaționarea dintre noile tehnologii ale informării și comunicării cu viața cotidiană a utilizatorilor este un subiect complex, care se ramifică pe niveluri, în funcție de tehnologia folosită, context, scop și gradul de familiaritate a persoanei cu tehnologia în cauză. Divizând istoricul new media în două mari categorii, se poate observa că în prima sa perioadă acestea promiteau o depășire a vieții cotidiene, alături de o îmbunătățire a acesteia. De asemenea, conectarea la rețea părea să ia forma unui ritual, deoarece se realiza doar în anumite condiții. În etapa actuală, limbajul new media a fost în general asimilat, astfel încât medierea existenței se petrece aproape „natural”, viața cotidiană și noile tehnologii întretesându-se constant. Media mobile reprezintă un exemplu al acestei situații, în care diferențele dintre online și offline tind să se estompeze, utilizatorii mișcându-se firesc în ambele zone.

Referințe

- ALTHEIDE, David. 1997. "Media Participation in Everyday Life". *Leisure Sciences: An Interdisciplinary Journal* 19 (1): 17-30.
- BAKARDJIEVA, Maria. 2005. *Internet Society: The Internet Everyday Life*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
- BAUDRILLARD, Jean. 2005. *Societatea de consum. Mituri și structuri*, trad. de Alexandru Matei. București: Editura Comunicare.ro.
- BRANSEN, Jan. 2004. "From Daily Life to Philosophy". *Metaphilosophy* 35 (4): 517-535.
- DAVIS, F. D. 1989. "Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology". *MIS Quarterly*, 13(3): 319-340.

- De CERTEAU, Michel. 1984. *The Practice of Everyday Life*. Trans. by Steven Rendall. Berkeley: University of California Press.
- DUMMETT, M. 2010. *The nature and future of philosophy*. New York: Columbia University Press.
- GERGEN, K. 2002. "Cell phone technology and the realm of absent presence". In *Perpetual contact*, edited by James E. Katz & Mark Aakhus, 227-241. New York, NY: Cambridge University Press.
- GOFFMAN, E. 1974. *Frame Analysis*. Harmondsworth: Penguin.
- HAYTHORNTHWAITE, Caroline and Wellman, Barry. 2002. "The Internet in Everyday Life. An Introduction". In *The Internet in Everyday Life*, edited by Barry Wellman and Caroline Haythornthwaite, 3-41. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- HUMPHREYS, Lee, Pape, Thilo von, and Karnowski, Veronika. 2013. "Evolving Mobile Media: Uses and Conceptualizations of the Mobile Internet". *Journal of Computer-Mediated Communication* 18: 491-507.
- ISHII, Kenichi. 2006. "Implications of Mobility: The Uses of Personal Communication Media in Everyday Life". *Journal of Communication* 56: 346-365.
- JENSEN, Klaus Bruhn. 2013. "What's mobile in mobile communication?". *Mobile Media & Communication* 1(1): 26-31.
- LAUREL, Brenda. 1991. *Computers as Theatre*. Massachusetts: Addison-Wesley Publishing Co.
- LEFEBVRE, Henri. 1968. *La vie quotidienne dans le monde moderne*, Gallimard, Paris.
- LICOPPE, C. 2004. "Connected presence: The emergence of a new repertoire for managing social relationships in a changing communications technoscape". *Environment and Planning: Society and Space*, 22, 135-156.
- MARVIN, Carolyn. 1988. *When Old Technologies were New. Thinking about Electric Communication in the Late Nineteenth Century*. Oxford, New York, Toronto: Oxford University Press.
- MERCHANT, Guy. 2012. "Mobile practices in everyday life: Popular digital technologies and schooling revisited". *British Journal of Educational Technology*, 43 (5): 770-782.
- MOORE, G. E. 1952. "An autobiography". În *The philosophy of G. E. Moore*, edited by P. A. Schilpp, 3-39. New York: Tudor.
- PARRET, Herman. 1996. *Sublimul cotidianului*, trad. de Magda Jeanrenaud. București: Editura Meridiane.

- ROGERS, E. M. 2003. *Diffusion of innovations* (5th ed.). New York: Free Press.
- SILVERSTONE, R., & Haddon, L. 1996. "Design and the domestication of information and communication technologies: Technical change and everyday life". In *Communication by design: The politics of information and communication technologies*, edited by R. Silverstone & R. Mansell, 44-74. Oxford: Oxford University Press.
- VENKATESH, V., Morris, M. G., Davis, G. B., & Davis, F. 2003. "User acceptance of information technology: Toward a unified view". *MIS Quarterly*, 27(3): 425-478.
- WIRTH, W., von Pape, T., & Karnowski, V. 2008. "An integrative model of mobile phone appropriation". *Journal of Computer-Mediated Communication* 13(1): 593-617.